Konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:18

om offentliga utskottsutfrågningar (prop. 1987/88:22, delvis)

KU
1987/88:18

Sammanfattning

På grundval av folkstyrelsekommitténs betänkande föreslår regeringen i propositionen att möjlighet öppnas för riksdagens utskott att fr.o.m. våren 1988 anordna offentliga utfrågningar.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag med vissa lagtekniska förändringar.

Propositionen

Regeringen framlägger i den del av proposition 1987/88:22 som nu behandlas (se prop. s. 52–55) förslag som innebär att ett utskott med s.k. enkel majoritet kan besluta att ett sammanträde för inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt. Företrädare för statliga myndigheter skall inte vara skyldiga att lämna uppgifter för vilka sekretess gäller hos myndigheten. Ljud- eller bildupptagningar skall få göras efter överenskommelse med utskottet. Den nya ordningen föreslås gälla fr.o.m. den 1 januari 1988.

Regeringens förslag innebär att 4 kap. 12 § riksdagsordningen ändras samt att en ny tilläggsbestämmelse till riksdagsordningen 4.12.1 införs. Därutöver föreslås följdändringar ske i 4 kap. 10 § RO och i tilläggsbestämmelserna 7.2.3 och 8.12.2 till RO.

Motionerna

Följdmotion

Frågan behandlas, dock utan att särskilt yrkande framläggs, i motion 1987/88:K13 av Lars Werner m.fl. (vpk). Enligt motionen är, med hänsyn till utskottens funktion som beredningsorgan, offentliga utskottsutfrågningar inte helt invändningsfria. Intresset riskerar att koncentreras till vissa utfrågningar på ett sätt som försvårar en samlad bedömning av ärendet i sin helhet och minskar intresset för kammarbehandlingen. Berättigade önskemål från massmedierna och allmänheten kan i stället tillgodoses på andra, kanske bättre sätt, exempelvis via presskonferenser. Vpk motsätter sig dock inte det framlagda förslaget men vill se offentliga utskottsutfrågningar som en försöksverksamhet som riksdagen noga bör följa och utvärdera.

1 *Riksdagen 1987/88. 4 saml. Nr 18*

Motion 1986/87:K206 av Carl Bildt m.fl. (m), vari yrkas
11. att riksdagen uttalar att offentliga utskottsutfrågningar i riksdagen bör införas.

Yttranden

Riksdagens övriga utskott har beretts tillfälle att yttra sig. Yttranden har inkommit från finans-, skatte-, lag-, kultur-, jordbruks- och näringsutskottet (bil. 2–7).

Utskottet

Utskottens sammanträden har hittills ägt rum inom stängda dörrar. I folkstyrelsekommittén enade sig emellertid partirepresentanterna om ett förslag som innebar att en utfrågning inför ett riksdagsutskott helt eller delvis kunde vara offentlig, om majoriteten så beslutar. Detta förslag mottogs mycket positivt under remissbehandlingen, och propositionen följer i denna del kommitténs förslag. Även samtliga utskott som yttrat sig i ärendet ansluter sig till förslaget.

Även konstitutionsutskottet tillstyrker propositionens förslag och vill liksom departementschefen ge uttryck för tillfredsställelse över att en gammal författningspolitisk stridsfråga får sin lösning. De första motionerna i frågan väcktes under 1960-talet. Frågan har därefter behandlats dels av grundlagberedningen, dels av riksdagen praktiskt taget varje år utan att partierna kunnat komma fram till en gemensam ståndpunkt. Genom att några av partierna släppt sitt motstånd till den öppna utfrågningsformen och andra frånfallit sitt krav på en rätt för en minoritet att få till stånd en öppen utfrågning har en kompromisslösning nu kunnat uppnås.

Enligt utskottets uppfattning bör de offentliga utskottsutfrågningarna ha vissa positiva effekter. De ökar medborgarnas insyn i den politiska beslutsprocessen och berikar den allmänna debatten. De offentliga utfrågningarna bör också kunna leda till att allmänhetens intresse och förståelse för det viktiga arbete som bedrivs i utskotten ökar.

Som betonats av kommittén och i propositionen skall utfrågningarna syfta till inhämtande av sakupplysningar och utgöra ett led i beredningen av utskottets ärenden. De får inte utvecklas till politiska debatter. Sådana bör äga rum vid kammarens behandling av ärendet.

I de yttranden som kommit in från andra utskott tas bl.a. upp en rad synpunkter på vilka frågor som allmänt och inom resp. utskotts ämnesområde lämpar sig för den öppna utfrågningsformen. Inget utskott har emellertid föreslagit någon ändring eller tillägg i den föreslagna regleringen. Inte heller konstitutionsutskottet anser att någon ytterligare precisering behöver företas. Det bör således stå varje utskott fritt att besluta om vilka utfrågningar som – helt eller delvis – bör vara offentliga. Utskottet vill emellertid erinra om de riktlinjer för bedömningen som anges i propositionen (s. 53–54).

I flera av yttrandena framhålls att det är lämpligt att en utvärdering av de offentliga utfrågningarna kommer till stånd sedan en viss tid gått. Utskottet

delar denna uppfattning och avser att – i nära kontakt med de övriga utskotten – följa verksamhetens utveckling för att kunna ta de initiativ som behövs. Härmed tillgodoses i viss utsträckning synpunkter i vpk-motionen.

Motion K206, vari yrkas att riksdagen skall uttala sig för offentliga utskottsutfrågningar, föreslås besvarad med utskottets yttrande.

Utskottet övergår härefter till att behandla vissa praktiska och lagtekniska frågor.

I fråga om de rent praktiska arrangemangen vid de offentliga utfrågningarna anser konstitutionsutskottet att varje utskott bör ha så stor frihet som möjligt. Det gäller bl.a. vilka lokaler som skall användas för utfrågningarna, om bandupptagningar eller stenografiska uppteckningar skall göras av utskottet. Utskottet vill dock framhålla att första- och andrakammarsalarna håller på att iordningställas för offentliga utskottsutfrågningar. Särskilt då större publik och bevakning av radio eller TV kan väntas bör dessa lokaler användas.

I detta sammanhang bör påpekas att lagförslaget innehåller en regel (tilläggsbestämmelse 4.12.1 till RO) enligt vilken ljud- eller bildupptagning vid offentlig del av utskottssammanträde får äga rum efter överenskommelse med utskottet. Det bör understrykas att denna regel inte har tillkommit av annat än ordningsskäl. Endast då ljud- eller bildupptagning kan befaras inverka störande på ett sammanträde eller då lokalmässiga och andra praktiska förutsättningar inte föreligger bör det komma i fråga att utskottet inte tillåter ljud- eller bildupptagningar. Äger den offentliga utfrågningen rum i första- eller andrakammarsalen bör dessa ordningsmässiga förutsättningar normalt föreligga.

Om ordningen skulle störas under en pågående utfrågning kan det bli aktuellt för ordföranden att vidta åtgärder. Det kan t.o.m. bli nödvändigt att utvisa åhörare, eventuellt samtliga åhörare. För detta krävs en regel i riksdagsordningen. Likaså behövs stöd i en bestämmelse i riksdagsordningen för att man av säkerhetsskäl skall kunna avkräva besökarna vid utfrågningen ytterkläder och väskor samt föremål, som kan användas för att störa ordningen. Utskottet föreslår att en ny tilläggsbestämmelse med detta innehåll fogas till RO 4:12 (tilläggsbestämmelse 4.12.2). Som förebild har använts motsvarande bestämmelse för besökare till kammaren (tilläggsbestämmelse 2.4.1 till RO).

I näringsutskottets yttrande tas också upp en fråga av lagtekniskt slag. Formuleringen "sammanträde för inhämtande av upplysningar" som finns i propositionens lagförslag innebär enligt näringsutskottets uppfattning att det i fortsättningen skulle finnas två slag av utskottssammanträden, nämligen *dels* de vanliga, *dels* sammanträden som enbart avser inhämtande av upplysningar. Näringsutskottet anser att den aktuella bestämmelsen bör kunna omformuleras så att den i stället anger att ett utskottssammanträde får vara offentligt till den del det ägnas åt inhämtande av upplysningar. Med anledning av näringsutskottets påpekande bör ett förtydligande ske i lagtexten. Även vissa andra redaktionella ändringar bör ske i lagtexten.

Utskottet föreslår vidare att lagen träder i kraft den 1 februari 1988. För att detta skall vara möjligt måste riksdagen – eftersom förslaget avser huvudbestämmelser i riksdagsordningen – besluta med kvalificerad majoritet (minst

tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter, se RF 8:16).

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av proposition 1987/88:22 i förevarande del

a) antar i *bilaga 1* intaget förslag till ändring av 4 kap. 10 och 12 §§ riksdagsordningen,

b) antar i *bilaga 1* intaget förslag om ändring i riksdagsordningen i övrigt samt

c) förklarar motion 1986/87:K206 yrkande 11 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 8 december 1987

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Kurt Ove Johansson (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Ulla Pettersson (s), Bo Hammar (vpk), Ture Ångqvist (s) och Erik Edin (fp).

Förslag till

Lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs i fråga om riksdagsordningen[1]

dels att 4 kap. 10 och 12 §§ samt tilläggsbestämmelserna 7.2.3 och 8.12.2 skall ha följande lydelse,

dels att i riksdagsordningen skall införas två nya tilläggsbestämmelser, 4.12.1 och 4.12.2, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 kap. 10 §	
Statlig myndighet skall lämna upplysningar och avgiva yttrande, då utskott begär det. Sådan skyldighet åligger dock ej regeringen. Myndighet som ej lyder under riksdagen kan hänskjuta begäran från utskott till regeringens avgörande.	Statlig myndighet skall lämna upplysningar och avgiva yttrande, då utskott begär det, *om ej annat följer av 12 § andra stycket.* Sådan skyldighet åligger dock ej regeringen. Myndighet som ej lyder under riksdagen kan hänskjuta begäran från utskott till regeringens avgörande.

Begär minst en tredjedel av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende att upplysningar eller yttrande skall inhämtas från myndighet som avses i första stycket, skall utskottet föranstalta om detta, såvida det icke finner att därmed förenat dröjsmål med ärendets behandling skulle leda till avsevärt men.

Konstitutionsutskottet får icke avgiva förklaring, att 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen icke är tillämpligt i fråga om visst lagförslag, utan att lagrådet har yttrat sig i saken.

12 §	
Utskott skall sammanträda inom stängda dörrar. Om särskilda skäl föreligger, kan utskottet medgiva att även annan än ledamot, suppleant och tjänsteman i utskottet är närvarande.	Utskott skall sammanträda inom stängda dörrar. Om särskilda skäl föreligger, kan utskottet medgiva att även annan än ledamot, suppleant och tjänsteman i utskottet är närvarande. *Utskottet kan dock besluta att sammanträde till den del det avser inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt.* *Vid offentlig del av utskottssammanträde är företrädare för statlig myndighet ej skyldig att lämna uppgift för vilken sekretess gäller hos myndigheten.*

[1] Riksdagsordningen omtryckt 1985:1068.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4.12.1 *Ljud- eller bildupptagning vid offentlig del av utskottssammanträde får äga rum efter överenskommelse med utskottet.*
	4.12.2 *Vid offentlig del av utskottssammanträde skall finnas särskilda platser för åhörare. Åhörare som uppträder störande kan genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörare, kan ordföranden utvisa samtliga åhörare.* *Besökare till offentlig del av utskottssammanträde skall på anmodan avlämna ytterkläder och väskor samt föremål, som kan användas för att störa ordningen vid sammanträdet, för förvaring under besöket i för ändamålet avsedda utrymmen. Den som inte efterkommer sådan anmodan får vägras tillträde till sammanträdet.*
7 kap.	
7.2.3	
Valberedningen håller på kallelse av talmannen sitt första sammanträde samma dag som den utses. Därefter sammanträder beredningen på kallelse av ordföranden.	
Bestämmelserna i 4 kap. 12 § samt tilläggsbestämmelserna 4.11.1 andra stycket och 4.11.2–4 *äger motsvarande tillämpning* på valberedningen.	Bestämmelserna i 4 kap. 12 § *första stycket första och andra meningarna* samt tilläggsbestämmelserna 4.11.1 andra stycket och 4.11.2–4 *tillämpas också* på valberedningen.
8 kap.	
8.12.2	
Bestämmelserna i 4 kap. 12 § samt tilläggsbestämmelserna 4.11.1 andra stycket och 4.11.2 och 4 *äger motsvarande tillämpning* på krigsdelegationen under tid då delegationen ej är i riksdagens ställe.	Bestämmelserna i 4 kap. 12 § *första stycket första och andra meningarna* samt tilläggsbestämmelserna 4.11.1 andra stycket och 4.11.2 och 4 *tillämpas också* på krigsdelegationen under tid då delegationen ej är i riksdagens ställe.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 1988.

Finansutskottets yttrande 1987/88:1 y

om offentliga utskottsutfrågningar (prop. 1987/88:22)

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 20 oktober 1987 berett finansutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor m.m. i vad avser förslaget om möjlighet att hålla offentliga utskottsutfrågningar jämte eventuella motioner.

I propositionen föreslås att möjlighet öppnas för utskotten att hålla offentliga sammanträden för inhämtande av upplysningar. Sammanträden för överläggningar och beslutsfattande skall fortfarande hållas inom stängda dörrar. Det skall också vara möjligt att få göra ljud- eller bildupptagningar efter överenskommelse med utskottet. Beslut om offentlighet på detta sätt skall fattas med s.k. enkel majoritet.

Propositionens förslag avseende offentliga utskottsutfrågningar berörs endast i tre av de åtta motioner som väckts med anledning av propositionen. I motion K17 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c) kommenteras förslaget utan erinringar. I motion K13 av Lars Werner m.fl. (vpk) uttrycks vissa farhågor för att offentliga utskottssammanträden kan förskjuta intresset från behandlingen av sakfrågorna till det mera publicitetsväckande. Motionärerna anser att efter en viss tid bör erfarenheterna utvärderas. I motion K11 av Alf Svensson (c) yrkas avslag på alla förslag till ändringar av riksdagsordningen. Någon motivering till avslagsyrkandet i den del det avser offentliga utskottsutfrågningar finns inte i motionen.

Förslaget om offentliga utskottssammanträden för inhämtande av upplysningar har beretts och föreslagits av en enig kommitté, den s.k. folkstyrelsekommittén. Frågan har aktualiserats vid flera tillfällen de senaste 20 åren och varit föremål för många utredningar.

Utskottet instämmer i vad föredragande statsrådet anför i propositionen, att det är värdefullt att enighet nu har nåtts om lösningen på en gammal författningspolitisk stridsfråga och tillstyrker mot denna bakgrund förslaget att utskottssammanträden kan hållas offentliga i den del de avser inhämtande av upplysningar. Utskottet vill i detta sammanhang något beröra på vilket sätt förslaget kan komma att påverka beredningen av frågor inom utskottets verksamhetsområde.

I propositionen sägs att allmän enighet torde råda om att utskottens överläggningar och beslutsfattande fortfarande bör ske inom stängda dörrar. Inte heller alla utfrågningar kan gärna vara offentliga. Den förtroliga karaktären hos viss information kan vara ett viktigt skäl till att den inhämtas vid slutna utfrågningar. Denna form bör alltjämt, framhålls det i propositio-

nen, användas då uppgifter av förtroligt slag lämnas. Uppgifter kan vara förtroliga på grund av sitt ämne men också därför att de ingår som ett led i en politisk förhandlingsprocess.

Det framhålls i propositionen att ämnesinnehållets betydelse för att avgöra frågan om en utfrågning skall vara offentlig lämpar sig inte för lagreglering. Utskottet delar denna uppfattning. Det övervägande antalet ärenden i utskottet bereds inom utskottet utan att upplysningar behöver inhämtas och redovisas direkt av utomstående. Behoven av kompletterande uppgifter från myndigheter och organisationer kan vanligtvis tillgodoses via utskottstjänstemän som inhämtar uppgifter och redovisar dessa för utskottet.

I vissa ärenden däremot, oftast de som avser riktlinjerna för den ekonomiska politiken, inhämtar utskottet regelmässigt uppgifter från utomstående – konjunkturinstitutet, finansdepartementet, riksbanken och riksgäldskontoret. Uppgifterna kan avse kompletterande upplysningar om konjunkturutvecklingen, bedömningar av utvecklingen och behov av ekonomisk-politiska åtgärder. Vid beredningen av dessa ärenden kan, åtminstone i vissa situationer, en återhållsamhet vad gäller offentlighet vara befogad för att inte åstadkomma oro på förväntningskänsliga marknader såsom t.ex. kredit- och valutamarknaden.

Det kan också i andra ärenden vara så att utskottet vill fördjupa sin beredning. Då inhämtar man upplysningar från experter, sakkunniga och andra direkt berörda av ärendet. Detta kan ske genom remiss av ärendet eller genom utfrågning direkt inför utskottet. Remissvaren blir offentliga när de inkommer till utskottet. Resultatet av utfrågningar framgår, i den mån det påverkat ställningstagandet, av utskottsbetänkandet och av anförandena i kammaren. Som utskottet ser det kan det vara en fördel att även uppgifter lämnade vid utfrågningar blir offentliga på samma sätt som de som lämnats skriftligt. I praktiken sker detta redan i stor utsträckning i dag för uppgifter som lämnats i samband med uppvaktningar eller utfrågningar som kommit till stånd på den utfrågades begäran. Ofta överlämnas vid sådana tillfällen skrivelser, underlag i form av rapporter och utredningsmaterial. Detta material görs offentligt i samband med utfrågningen.

Utgångspunkten för utfrågningar bör såsom hittills vara att de skall tillföra behandlingen i utskottet något av värde. Vid planeringen av utfrågningar måste därvid tidsaspekten beaktas. I riksmötets slutskede brukar tillgänglig sammanträdestid för utskottet vara mycket begränsad på grund av att kammarens sammanträden pågår under dag- och kvällstid, vilket också kan påverka möjligheterna att arrangera offentliga utfrågningar.

Utskottet vill i detta sammanhang också nämna att utskottet enligt RF 9:11 överlägger i förhandlingsfrågor rörande anställningsvillkor, som skall gälla för statens arbetstagare, med statsråd som regeringen bestämmer. Dessa överläggningar som äger rum mellan utskottet och löneministern samt eventuella ytterligare företrädare för den statliga arbetsgivarparten inför, under och efter de centrala löneförhandlingarna på arbetsmarknaden är inte att betrakta som utfrågningar och bör således inte göras offentliga.

Utskottet anser sammanfattningsvis i likhet med vad som framförs i propositionen att frågan om i vilka fall sammanträden bör göras offentliga inte bör regleras i lag utan bör bedömas av berört utskott från fall till fall. Det

är också rimligt att efter en viss tid en utvärdering görs av vad offentlighet vid sammanträden har inneburit.

Stockholm den 26 november 1987

På finansutskottets vägnar

Arne Gadd

Närvarande: Arne Gadd (s), Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Christer Nilsson (s), Rune Rydén (m), Iris Mårtensson (s), Lisbet Calner (s), Filip Fridolfsson (m), Gunnar Björk (c), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk), Arne Kjörnsberg (s), Marianne Carlström (s), Rolf Kenneryd (c), Leif Marklund (s) och Lennart Alsén (fp).

Skatteutskottets yttrande 1987/88:1 y

om öppna utskottssammanträden (prop. 1987/88:22)

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har berett övriga utskott tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor m.m. och de motioner som har väckts med anledning av propositionen i den del som avser möjliggöranden av offentliga utskottsutfrågningar, dvs. avsnitt 6 med förslag till ändring av 4 kap. 10 § första stycket och 12 § riksdagsordningen.

Avsikten är att utskotten fr.o.m. den 1 januari 1988 skall kunna besluta att ett sammanträde för inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt. Vid ett offentligt sammanträde skall fotografering och TV-inspelning kunna förekomma, om utskottet i det enskilda fallet bedömer att detta lämpligen bör kunna medges.

Propositionen grundar sig på ett enigt förslag från folkstyrelsekommittén. Även av de motioner som väckts i ärendet framgår att det inte råder några motsättningar i denna fråga. Enighet råder således om att man nu bör öppna möjligheter till offentliga utskottssammanträden.

Enligt utskottets mening är det viktigt att understryka att ett öppet utskottssammanträde bör ha karaktär av informationsinhämtande och utgöra ett led i utskottets beredning av sina ärenden. Det öppna utskottssammanträdet bör inte utvecklas till den typ av domstolsliknande förhör som kan förekomma i den amerikanska kongressens arbete. Med hänsyn bl.a. till riksdagsutskottens arbetsbörda är det angeläget att utfrågningens syfte blir att förse utskottet med sådant sakmaterial som det behöver för sina ställningstaganden.

De offentliga utskottsutfrågningar är en försöksverksamhet som bör följas noga och utvärderas efter en tid. För att man skall kunna uppnå ett positivt resultat är det av vikt att lokalfrågorna och andra praktiska arrangemang kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Det kan antas att framtida krav i dessa hänseenden kommer att växla avsevärt beroende bl.a. på ärendenas skilda karaktär. Enligt utskottets mening bör man därför bereda möjlighet att välja mellan olika typer av sammanträdeslokaler och andra praktiska anordningar.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i denna del.

Stockholm den 24 november 1987

På skatteutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Närvarande: Jan Bergqvist (s), Knut Wachtmeister (m), Olle Westberg (s), Kjell Johansson (fp), Stig Josefson (c), Torsten Karlsson (s), Bo Lundgren (m), Lars Hedfors (s), Bruno Poromaa (s), Sverre Palm (s), Margit Gennser (m), Gunnar Nilsson (s), Leif Olsson (fp)*, Marianne Andersson (c)* och Paul Lestander (vpk).

* Ej närvarande vid justeringen.

Avvikande mening

Knut Wachtmeister (m), Kjell Johansson (fp), Bo Lundgren (m), Margit Gennser (m) och Leif Olsson (fp) anser att det stycket i utskottets yttrande som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "sina ställningstaganden." (fjärde stycket) bort utgå.

Lagutskottets yttrande 1987/88:5 y

om offentliga utskottsutfrågningar (prop. 1987/88:22 delvis)

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har berett lagutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor m. m. såvitt avser frågan om offentliga utskottsutfrågningar jämte motioner i denna del.

I propositionen föreslås att 4 kap. 12 § riksdagsordningen ändras så att utskottssammanträde för inhämtande av upplysningar skall kunna bli offentligt. Förslaget innebär att beslut om offentlighet vid utskottsutfrågningar skall fattas av utskottet med enkel majoritet. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Några motionsyrkanden med anledning av propositionen i denna del har inte väckts. Frågan om offentliga utskottsutfrågningar berörs dock i motiveringen i tre motioner (m, c resp. vpk).

Lagutskottet har beslutat avge yttrande och får anföra följande.

I folkstyrelsekommittén vars förslag ligger till grund för propositionen har stor enighet rått när det gällt frågan om möjliggörande av offentliga utskottsutfrågningar. Lagutskottet vill för sin del tillstyrka att förslaget genomförs. De uttalanden rörande tillämpningen av den nya bestämmelsen som görs i propositionen innebär enligt lagutskottets mening en tillfredsställande avvägning mellan de intressen som gör sig gällande i frågan. Vad särskilt gäller spörsmålet om fotografering och TV-inspelning vid offentliga sammanträden anser lagutskottet att det bör överlämnas åt vederbörande utskott att i varje enskilt fall avgöra i vad mån ljud- och bildupptagningar lämpligen bör få göras. Till de synpunkter som anförts i propositionen vill lagutskottet lägga att offentliga utskottsutfrågningar inte får bli något självändamål. Sådana utfrågningar bör anordnas endast när ämnets natur talar för det. När det gäller mera detaljerade frågor som saknar allmänt intresse bör offentliga utskottsutfrågningar inte äga rum. Lagutskottet vill vidare peka på att om offentliga utskottsutfrågningar skall bli meningsfulla det kan komma att ställas ökade krav på genomgång och systematisering av materialet i det ärende som utfrågningen avser. Det kan för närvarande inte bedömas i vilken utsträckning offentliga utskottsutfrågningar kommer att äga rum. Skulle offentliga sammanträden för inhämtande av upplysningar komma att bli ett regelbundet inslag i utskottsarbetet kommer det att medföra en ökad arbetsbelastning på utskottens kanslier. Resursförstärkningar till dessa kanslier kan då bli nödvändiga.

Utöver det anförda föranleder propositionen i aktuell del inte några uttalanden från lagutskottets sida.

Stockholm den 26 november 1987

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Gustafsson (s), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Bengt Harding Olson (fp), Marianne Karlsson (c), Berit Löfstedt (s), Ewa Hedkvist Petersen (s), Hans Rosengren (s), Kjell-Arne Welin (fp), Håkan Stjernlöf (m) och Krister Andersson (s).

Kulturutskottets yttrande 1987/88:2 y

om offentliga utskottsutfrågningar (prop. 1987/88:22 delvis)

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har berett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor m.m. såvitt avser frågan om offentliga utskottsutfrågningar jämte motioner i denna del.

I propositionen föreslås att 4 kap. 12 § riksdagsordningen ändras så att utskottssammanträde för inhämtande av upplysningar skall kunna bli offentligt. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Några motionsyrkanden med anledning av propositionen i denna del har inte väckts. Frågan om offentliga utskottsutfrågningar berörs dock i motiveringarna i några motioner.

Utskottet

I propositionen föreslås att genom en ändring av bestämmelserna i 4 kap. 12 § riksdagsordningen möjlighet öppnas att ordna offentliga utskottssammanträden för att inhämta upplysningar.

Under den diskussion om offentliga utskottsutfrågningar som pågått under de senaste åren har framför allt frågan om huruvida sådana förhör skall kunna ordnas i konstitutionsutskottet som ett led i granskningen av statsrådens tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning tilldragit sig uppmärksamhet. Kulturutskottet vill med hänsyn härtill framhålla att det numera inte sällan förekommer att utskotten håller utfrågningar som ett led i beredningen av ärenden rörande budget- eller lagstiftningsfrågor. Det förekommer också att utfrågningar ordnas för att ett utskott skall skaffa sig en allmän information om utvecklingen eller den aktuella situationen inom viss sektor av utskottets beredningsområde. Kulturutskottet – som främst bereder kulturfrågor och frågor om radio och TV – gör bedömningen att utfrågningar i utskottet i vissa fall skulle kunna vara av ett allmänt intresse och således vara väl lämpade för att vara offentliga. Kulturutskottet tillstyrker därför förslaget i propositionen att det skall bli möjligt att ordna offentliga utskottsutfrågningar. Utskottet har inte något att erinra mot den i propositionen redovisade, här aktuella författningstexten.

Stockholm den 26 november 1987

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Maja Bäckström (s), Berit Oscarsson (s), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Erkki Tammenoksa (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Mats O Karlsson (s), Margareta Fogelberg (fp), Håkan Stjernlöf (m) och Stina Gustavsson (c).

Jordbruksutskottets yttrande 1987/88:1 y

om offentliga utskottsutfrågningar

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 20 oktober 1987 beslutat bereda övriga utskott möjlighet att yttra sig över proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor m.m. samt eventuella motioner med anledning av denna i den del som avser möjliggörande av offentliga utskottsutfrågningar. Med anledning härav får utskottet anföra följande.

I propositionen föreslås såvitt nu är i fråga att möjlighet öppnas till offentliga utskottssammanträden för inhämtande av upplysningar. Sammanträden för överläggningar och beslutsfattande skall fortfarande hållas inom stängda dörrar. Ljud- eller bildupptagningar skall få göras efter överenskommelser med utskottet. Föredraganden framhåller att förslaget överensstämmer med det förslag som folkstyrelsekommittén framlagt i enighet.

Förslaget möter ingen erinran i de motioner som framlagts med anledning av propositionen. I en motion (vpk) framhålls – utan att dock något yrkande härom ställs – att motionärerna vill se offentliga utskottsutfrågningar som en försöksverksamhet som riksdagen noga bör följa och utvärdera.

Utskottet biträder regeringens förslag. Utskottet utgår därvid från att offentliga utskottsutfrågningar endast bör komma till stånd när så kan ske utan att utskottets normala arbetsformer rubbas nämnvärt. De bör således inte medföra några förändringar i fråga om inriktning och omfattning av det normala beredningsarbetet.

Stockholm den 24 november 1987

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Sven Eric Lorentzon (m), Ove Karlsson (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), Jan Jennehag (vpk), Kaj Larsson (s), Anders Castberger (fp), Mona Saint Cyr (m) och Lars Hjertén (m).

Näringsutskottets yttrande 1987/88:1 y

om offentliga utskottsutfrågningar (prop. 1987/88:22 delvis)

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor, i vad avser möjliggörande av offentliga utskottsutfrågningar (avsnitt 6 samt förslag till ändring i 4 kap. 12 § riksdagsordningen) jämte motioner. Näringsutskottet vill anföra följande.

Utfrågningar har genom åren intagit en betydande plats på näringsutskottets arbetsprogram. Under de tre närmast föregående riksmötena har antalet utfrågningar per riksmöte varit 25 à 30. I ungefär tre fjärdedelar av fallen har utfrågningen åtminstone formellt sett kommit till stånd på utskottets initiativ, ofta på en minoritets önskan. Praxis, som har tillämpats i de olika parlamentariska lägen som rått, är att en inom utskottet framställd begäran om utfrågning i ett ämne blir tillgodosedd om den framstår som rimlig och praktiska hinder inte möter, dvs. i stort sett undantagslöst.

De flesta utfrågningarna har avsett något tämligen begränsat ämne. Detta har i regel tagits upp med företrädare för en myndighet, intresseorganisation (eller grupp av sådana) etc. i sänder. I flera fall har sålunda en serie utfrågningar anordnats i ett ämne; så ägnades t.ex. häromåret sju utfrågningar åt spörsmål rörande värdepappersmarknaden. Vid några tillfällen har emellertid företrädare för skilda, delvis motstående, intressen fått komma till tals samtidigt. Olika statssekreterare har under de tre nämnda riksmötena varit kallade till utfrågning ett tiotal gånger, vanligen i samband med behandlingen av propositioner.

Åtskilliga utfrågningar har rört ämnen som inte har varit politiskt kontroversiella. Detta gäller bl.a. flera fall då statliga företag eller andra institutioner inom utskottets beredningsområde har presenterats, vanligen av sin verkställande direktör eller motsvarande.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den övervägande delen av näringsutskottets utfrågningar har syftat till inhämtande av allmänna kunskaper om olika förhållanden, ibland vederbörande intressenters erfarenheter eller uppfattning på ett visst område. Endast undantagsvis har de haft en mera undersökande karaktär som skulle ha kunnat motivera beteckningen utskottsförhör.

Många av näringsutskottets utfrågningar har, som redan antytts, gällt särskilda företag, oftast statsägda. Inte sällan har utskottet därvid fått informationer som av uppgiftslämnaren har betecknats som förtroliga. Det

kan tas för givet att i sådana fall de utfrågades benägenhet att lämna upplysningar skulle ha minskat om utfrågningen hade varit offentlig.

Mot bakgrund av vad här har redovisats kan näringsutskottet inte nu uttala någon bestämd mening om i vilken utsträckning utskottet skulle vilja ersätta utfrågningar i nuvarande former med offentliga utfrågningar. Näringsutskottet tillstyrker emellertid att det öppnas möjlighet till sådana. Det synes riktigt att riksdagen inte binder förfarandet genom mera detaljerade regler utan, såsom föreslås i propositionen, lämnar varje utskott betydande frihet att i varje särskilt fall välja en lämplig ordning.

De föreslagna reglerna och de praktiska förberedelser för offentliga utfrågningar som har vidtagits föranleder i övrigt följande kommentarer.

Enligt den föreslagna lydelsen av 4 kap. 12 § riksdagsordningen skall utskotts "sammanträde för inhämtande av upplysningar" kunna helt eller delvis vara offentligt. Formuleringen tycks innebära att det i fortsättningen skulle finnas två slag av utskottssammanträden, nämligen dels de vanliga, dels sammanträden som – enbart – avser inhämtande av upplysningar. Särskilda kallelser, föredragningslistor och protokoll skulle väl då erfordras för de senare, och ingenting annat än själva inhämtandet av upplysningar – och möjligen därtill knutna procedurfrågor – skulle väl få förekomma vid dessa. En sådan ordning synes onödigt komplicerad. Särskilt gäller detta om det – såsom näringsutskottet förordar i det följande – skulle bli möjligt att anordna offentliga utfrågningar i utskottets egen sessionssal. Det skulle vara mera praktiskt om utskottet kunde, såsom nu, direkt efter en utfrågning övergå till intern överläggning i ämnet. Om flera offentliga utfrågningar – med erforderliga tidsmarginaler – anordnas samma dag, åtskilda av ärendebehandling, skulle en ordning med två olika slag av sammanträden bli än mer svårhanterlig. Den aktuella bestämmelsen bör kunna omformuleras så att den i stället anger att ett utskottssammanträde får vara offentligt till den del det ägnas åt inhämtande av upplysningar. Näringsutskottet hemställer att konstitutionsutskottet föreslår riksdagen en formulering enligt vilken bestämmelsen får en sådan innebörd.

Hittillsvarande utfrågningar hos näringsutskottet har – utom i något undantagsfall (se NU 1979/80:60 s. 133 f.) – inte dokumenterats på annat sätt än genom informella anteckningar av utskottets tjänstemän. På grundval därav har ibland en redovisning av framkomna synpunkter lämnats i utskottets betänkande i ämnet (se t.ex. NU 1987/88:4 s. 6). I ett fall har sådana anteckningar fått betydelse vid senare undersökning av vad som uttalats vid vissa utfrågningar (se KU 1981/82:35 s. 187). Om offentliga utfrågningar anordnas synes det, med hänsyn till den diskussion som sedermera kan uppstå i massmedierna och på andra håll, böra vara obligatoriskt att de dokumenteras stenografiskt eller genom bandupptagning. Huruvida en bandupptagning behöver skrivas ut eller kan bevaras enbart i sin ursprungliga form torde få avgöras utifrån gängse arkiveringsprinciper.

Planeringen för framtida offentliga utskottsutfrågningar har tagit sikte på att dessa skall hållas i förstakammarsalen eller andrakammarsalen, varvid alternativa placeringar av de deltagande aktörerna har övervägts. Det finns också vissa erfarenheter av utskottsutfrågningar – i närvaro av ledamöter och

tjänstemän från flera utskott – i en av dessa salar. Näringsutskottet finner det emellertid för sin del önskvärt att även offentliga utfrågningar i utskottets ordinarie sessionssal skall kunna komma i fråga. I denna kan utan svårighet inrymmas ett tillräckligt antal åhörarplatser för den begränsade krets av representanter för massmedier och berörda intressen som normalt torde kunna emotses som åhörare. Utfrågningar i sessionssalen skulle kunna komma till stånd lättare och utan konkurrens med övriga utskott om de gemensamma lokalerna. De skulle också kunna bedrivas på ett mindre formellt sätt än vad som torde bli fallet om förhandlingarna förläggs till första- eller andrakammarsalen. De skulle sålunda ge en mer realistisk bild av hur utskottsarbetet i övrigt bedrivs. Även andra mindre lokaler skulle kunna användas. Eventuellt skulle man genom intern-TV kunna skapa möjligheter att på annat håll följa en utfrågning som äger rum i utskottets sessionssal.

Stockholm den 26 november 1987

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Lennart Pettersson (s), Ivar Franzén (c), Sten Svensson (m), Åke Wictorsson (s), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Bo Finnkvist (s), Jörn Svensson (vpk), Reynoldh Furustrand (s), Sven-Åke Nygårds (s), Per-Richard Molén (m), Gudrun Norberg (fp), Elving Andersson (c) och Leo Persson (s).

Särskilt yttrande

Ivar Franzén (c), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Per-Richard Molén (m), Gudrun Norberg (fp) och Elving Andersson (c) anför:

Det föreliggande förslaget innebär att det krävs majoritetsbeslut för att en utskottsutfrågning skall bli offentlig. Enligt vår mening borde en minoritet av minst fem ledamöter ha rätt att påkalla offentlighet. Eftersom det inte finns någon motion med önskemål härom har vi emellertid avstått från att nu framställa något yrkande i saken.

gotab Stockholm 1987 14084